

بسمه تعالی

شرح و توضیح الگوی نظری ساحت های شش گانه تربیت

در کتاب مبانی نظری تحول بنیادین

در نظام تعلیم و تربیت

رسمی و عمومی

جمهوری اسلامی ایران

تنظیم برای چاپ: اداره امور تربیتی معاونت پرورشی و فرهنگی

الگوی نظری ساحت های تربیت

در ادامه بحث از چگونگی تربیت رسمی و عمومی، موضوع چگونگی عمل مربیان را با توجه به ساحت های مختلف وجودی متربیان، پی می گیریم. هما نگونه که از اصل همه جانبه نگری در تربیت رسمی و عمومی برداشت می شود، تربیت در مدرسه باید به ابعاد مختلف وجودی متربیان توجه نماید. در مباحث مربوط به انواع تربیت در فلسفه تربیت جمهوری اسلامی ایران این موضوع مورد اشاره قرار گرفت که میتوان تربیت را بر اساس ابعاد و ساحت های وجودی متربیان و توجه به شئون مختلف حیات طیبه به شش ساحت تقسیم کرد. از این رو در این بخش از بحث چگونگی تربیت رسمی و عمومی به بیان ساحت های شش گانه و تشریح چگونگی مواجهه مربیان با روند زمینه سازی برای کسب شایستگی های لازم و متناسب با هر ساحت، می پردازیم.

برای رسیدن به این مقصود، الگوهای نظری، مربوط به ساحت های شش گانه تربیت تشریح و تبیین می شوند. منظور از الگوی نظری طرحواره مفهومی نظام مندی است، متشکل از عناصر مربوط به جریان تربیت و روابط میان آن ها که پاسخ های مستدل و عامی را برای هدایت مربیان در عمل تربیتی فراهم می آورد. هر الگوی نظری شامل سه دسته مؤلفه است: ۱- حدود و قلمرو ۲- رویکرد ۳- اصول

شایان ذکر است که اصول عام و کلی پیش گفته بر عمل مربیان، در این ساحت ها نیز حاکم اند لذا در بیان اصول، از تکرار عام آن ها خودداری شده و به اصول خاص هر ساحت و با تأکید ویژه پرداخته شده است. بنابراین در این بخش، الگوی نظری مربوط به هر یک از ساحت های ششگانه تربیت تشریح میشود و در آن اصول و رویکرد حدود و قلمرو مربوط به هر ساحت تبیین می گردد

ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی

الف: حدود و قلمرو

چنان که در فلسفه تربیت گذشت ذیل بحث انواع تربیت، به طور کلی دو گونه تربیت دینی قابل تصور است نخست: تربیتی که چهارچوب بنیادی و اصول آن بر اساس دین و آموزه های دینی باشد. این شکل از تربیت دینی در مقابل تربیت سکولار قرار دارد و همه ابعاد یک نظام را بر اساس مبانی معیارهای دینی شامل می شود. در مجموعه حاضر از این مفهوم با تعبیر تربیت اسلامی یاد شده است و همه ساحت های تربیت را در بر می گیرد. دوم: بخش خاصی از تربیت که برای تقویت روند دین داری و دین ورزی متربیان صورت می پذیرد. در این شکل از تربیت، اعتقادات و مناسک دین خاصی مورد توجه قرار می گیرد و مربی برای رسیدن به ایمان و باور و عمل به آن ها تربیت می شود. البته مطابق قانون اساسی کشور ما، اقلیت های دینی و مذهبی رسمی در تعلیم دین و مذهب خود به فرزندانشان آزادند. به همین دلیل و برای تمایز این دو شکل

از تربیت دینی، نوع اخیر را تربیت ساحت اعتقادی و عبادی نام نهاده ایم و به سبب نزدیکی و خویشاوندی اخلاق و دین، در مجموع ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی نام گذاری شد.

ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است، ناظر به رشد و تقویت مرتبه قابل قبولی از جنبه دینی و اخلاقی حیات طیبه در وجود متریان و شامل همه تدابیر و اقداماتی که جهت پرورش ایمان و التزام آگاهانه و اختیاری متریان نسبت به مجموعه ای از **یاورها**، **ارزش‌ها**، **اعمال** و **صفات اعتقادی-عبادی-و اخلاقی** و در راستای تکوین و تعالی هویت دینی و اخلاقی ایشان صورت می پذیرد.

لذا قلمرو ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی، ناظر به خودشناسی و معرفت نسبت به خداوند متعال، معاد، نبوت و پذیرش ولایت رهبران دینی (پیامبر ص و ائمه معصومین ع) و پیروی از ایشان است، که به حق برترین انسان های کامل در طول تاریخ هستند.

هم چنین این ساحت ناظر به سایر عقائد و ارزش های دینی، ایمان (انتخاب و التزام آگاهانه و آزادانه دین حق یعنی آیین زندگی و نظام معیار)، تقید عملی به احکام، مناسک و ارزش های دینی و رعایت اصول و آداب اخلاقی در زندگی روزمره در همه ابعاد فردی و اجتماعی و تلاش پیوسته برای خودسازی بر اساس نظام معیار (مهاری غرائز طبیعی، تعدیل عواطف و خویشتن داری، حفظ کرامت و عزت نفس، کسب صفات و فضایل اخلاقی و پیش گیری از تکوین صفات و رذایل اخلاقی) است.

ب: رویکرد

جهت گیری ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی دارای این خصوصیات است:

- * فطرت مداری (شروع از معرفت و میل ربوبی سرشته در وجود متریان)؛
- * تعالی مرتبتی (رعایت مراتب تشکیکی تدین و تخلق، با توجه به مراتب دین داری و اخلاق)
- * جامع بودن بین روش موضوعی (در بُعد بینش و دانش دینی و روش تلفیقی با سایر ساحت های تربیت و در بُعد نگرش و عمل دینی)
- * عقلانیت محوری (اصالت دادن به تعقل و عقلانیت، که اسکلت و محور تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی تلقی میشود)، ضمن توجه به ابعاد عاطفی و عملی (پرهیز از مواجهه صرفاً احساسی یا انتخاب دین بر اساس اکراه و اجبار و تلقین محض)؛ یعنی تأکید بر؛ کسب بصیرت دینی
- * مشارکت و همراهی همه عوامل (تقسیم کار بین خانواده، مدرسه، مسجد و رسانه)
- * انعطاف پذیری، تنوع و پویایی (توجه به مقتضیات زمان و مکان، ضمن حفظ اصول)
- * فعال بودن (تأکید بر نقش اصلی متریان در فرایند و نتیجه)
- * مسئله محوری (توجه به موضوعات و مسائل زندگی روزمره)

* توجه به بعد عاطفی و ولایی دین (بهره مندی مناسب از عواطف، احساسات و تجارب شخصی برای تعمیق و گسترش تدین)، تولا و تبراً؛

* چند بعدی بودن (پرهیز از تحویل دینداری به یکی از ابعاد آن)

* بهره گیری از میراث غنی و ارزشمند ادب پارسی برای توسعه و تعالی ارزش های دینی و اخلاقی.

ج اصول

در اینجا اصول ایجابی مطرح می شود. رعایت این اصول مستلزم برخی نبایدهای کلی در این زمینه است از جمله:

* پرهیز از تحویل تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی به یکی از ابعاد شناختی، عاطفی، رفتاری دینداری (پرهیز از یک سونگری و تحویل انگاری)؛

* پرهیز از تلقین، اکراه و اجبار در بعد اعتقادی و نگرشی تربیت دینی؛

* پرهیز از تقارن دعوت به اصل دین و اخلاق با دفاع از عملکرد همه مدعیان دین و اخلاق؛

* پرهیز از رویکرد عاطفه گرایی و ایمان گروی صرف (به معنای واگذاشتن عقل و معرفت)

* پرهیز از تکفیر و تفسیق (تأکید بر اقناع، شرح صدر و گفت و گو و مدارا)

* پرهیز از ارائه حجم زیاد مطالب دینی (بدون توجه به ظرفیت فکری مخاطب)

* پرهیز از تحجر و خرافه گرایی و بدعت گذاری و التقاط و پرهیز از تطویل و تکرار مُیل خاطر.

اصل تحول مداوم

مصادیق این اصل عبارت اند از:

* حرکت از اصلاح ظاهر به تحول باطن؛

* حرکت از پیامدگرایی به تکلیف مداری؛

* حرکت از تلقین و عادت به تبیین و انتخاب و استدلال؛

* حرکت از ظن به اطمینان و یقین؛

* حرکت از ارزیابی بیرونی به ارزشیابی توسط خود شخص؛

* حرکت از اصلاح محیط (محدودسازی) به سوی مقاومت در مقابل محیط (مصون سازی)

و سپس تأثیرگذاری بر آن؛

* حرکت از انگیزه های دنیوی مشروع به انگیزه های اخروی (تصعید)

* حرکت از اصلاح فردی به اصلاح اجتماعی؛

* حرکت از ارزشهای عام انسانی به ارزش های الهی؛

* حرکت از اجبار برنامه ای به انتخاب فردی؛

* حرکت از الزام بیرونی به التزام شخصی

اصل ایجاد توازن

مصادیق این اصل عبارت اند از:

- * تأکید بر پرورش روحیه نقادی، هم نسبت به مدرنیته و هم، نسبت به سنت؛
- * انعطاف پذیری نسبت به واقعیات متنوع محیطی و خرده فرهنگ ها و خانواده ها (ضمنحفظ اصول)؛
- * توازن بین ظاهر و باطن؛
- * توازن و تلفیق میان اخلاق و دین؛
- * تلفیق و ترکیب مناسب و هماهنگ تعلیم و تزکیه؛
- * توجه به خصوصیات فردی و جنسی متربیان، ضمن تأکید بر مشترکات میان آن ها؛
- * رعایت اعتدال (پرهیز از افراط و تفریط)
- * تأکید متوازن و سازوار بر استفاد از روشهای مختلف تربیت اخلاقی و دینی؛
- * تأکید متوازن بر تبیین، استدلال، حساسیت و عمل اخلاقی
- * جمع بین حفظ امور ثابت دینی و پویایی، نسبت به مقتضیات زمان و مکان

اصل رعایت اولویت ها (الأهم فالأهم)

مصادیق این اصل عبارت اند از:

- * اولویت استدلال بر تعبّد؛
- * تقدم پیشگیری بر درمان (تقدم مبارزه با علت نسبت به برخورد با معلول)
- * دفع افسد به فاسد؛
- * تقدم پیرایش از زشتیهای اخلاقی بر آراسته شدن نسبت به زیبایی ها؛
- * تقدم رفع بر دفع رذایل و عوامل مؤثر در آن؛
- * تقدم فضل بر عدل (تقدم رحمت بر غضب)
- * اصالت مصونیت بر محدودیت؛
- * تأکید بر کاربرد دین و اخلاق در زندگی فردی و اجتماعی (با تأکید بر مسائل واقعی زندگی متربیان).
- بعد پیامدی اخلاق و دین باید از این روش مورد توجه قرار گیرد که اخلاق و دین با مسائل زندگی روزانه مرتبط شود. برای مثال، با توجه به گسترده شدن کاربرد فاوا، اخلاق در حوزه تربیت اخلاقی باید مورد توجه قرار گیرد و بیان مهارت های کاربرد اخلاق مدارانه را در این محیط مجازی در نظر بگیرند . همچنین است رعایت اخلاق زیست محیطی و مانند آن.

ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی

الف: حدود و قلمرو

ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی ناظر به کسب شایستگی هایی است که متریان را قادر می سازد تا شهروندانی فعال و آگاه باشند و در فعالیت های سیاسی و اجتماعی مشارکت کنند.

قلمرو ساحت تربیت اجتماعی سیاسی شامل موارد زیر است:

- *ارتباط مناسب با دیگران(اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همسایگان و همکاران و...)
- *تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی (رعایت قانون، مسئولیت پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی، پاسداشت ارزش های اجتماعی)

* کسب دانش و اخلاق اجتماعی ومهارت های ارتباطی (بردباری، وفاق و همدلی، درک و فهم اجتماعی، مسالمت جویی، درک و فهم سیاسی، عدالت اجتماعی، درک و تعامل میان فرهنگی، تفاهم بین المللی، حفظ وحدت و تفاهم، توانای یهای زبان ملی (فارسی) محلی، جهانی (عربی، انگلیسی) و ...است.

ب (رویکرد

جهت گیری ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی، تربیت برای عضویت فضیلت مدارانه در "خانواده صالح و جامعه صالح" است.

ارتباط با خانواده یکی از اساسی ترین مؤلفه های ارتباط است که در شکل گیری بنیادی های هویت انسان ها نقشی انکار نشدنی دارد. بر این اساس، زندگی خانوادگی، آمادگی برای آن و شکل گیری و تداوم این شکل از حیات اجتماعی از مؤلفه ای اصلی و اساسی تربیت اجتماعی است. در تربیت رسمی و عمومی، صرف نظر از تأکید بر شایستگی های پایه عواملی که به تقویت نهادخانواده منجر می شوند و از لوازم استحکام خانواده محسوب می گردند، به نقش های جنسیتی مانندنقش پدری و نقش مادری نیز توجه جدی می شود.

در واقع آمادگی برای زندگی مشترک خانوادگی از شایستگی های مشترکی است که چنانچه گذشت در کانون توجه تربیت رسمی و عمومی نیز قرار می گیرد، اما رویکرد تربیت جنسیتی در تربیت رسمی و عمومی یک رویکرد نرم است. منظور از رویکرد نرم توجه به سطح رشدی است و این که وظیفه اصلی ایجاد آمادگی برای تشکیل خانواده ازدواج برعهده نهادهای ذی ربط خواهدبود. اما به هر حال تربیت رسمی و عمومی آمادگی های لازم را برای کسب صفات وتوانمندی هاو مهارت های لازم را برای زندگی خانوادگی و در واقع، تکوین هویت جنسیتی متریان فراهم می آورد. به طور کلی تربیت رسمی و عمومی، باتوجه به ظرفیت های خود، برای دنبال کردن سیاست تشکیل و حفظ خانواده صالح و در راستای شکل گیری جامعه صالح، زمینه های لازم را دنبال خواهد نمود.

ایجاد آمادگی برای عضویت در جامعه صالح، به لحاظ اهمیت کلیدی واژه شهروندی، در مباحث مربوط به تربیت اجتماعی و سیاسی مورد توجه قرار گرفته است. بیگمان تربیت شهروندان خوب یکی از دل مشغولی های اکثر نظام های تربیتی در بسیاری از کشور های دنیاست. مسائل و مشکلاتی هم که در حوزه اجتماعی در کشورمان پدید می آید ضرورت باز اندیشی در تربیت شهروندی را میطلبد .

به کارگیری واژه فضیلت مدار در این رویکرد نیز حاکی از اهمیت توجه کردن به مباحث ارزشی و اخلاقی و لحاظ کردن آن ها در این نوع تربیت است. اخلاق به منزله آیین نامه ای است که انسان را، به لحاظ انسان بودن، موظف می سازد آن را رعایت کند. چنین دستورالعمل ها و آیین نامه های اخلاقی در دین و دستورات دینی، به بهترین نحو مورد تأکید قرار گرفته اند. دین که در واقع سپهر فراگیر تمام ساختارها و سازوکارهای اجتماعی و سیاسی و منبع هنجار فرست (نظام معیار) در تربیت اجتماعی و سیاسی است باید مورد نظر قرار گیرد و نقش بی بدیل خود را در هدایت و اعتلای مناسبات اجتماعی در سطح خانوادگی و اجتماعی ایفا کند؛ چرا که اصلاح رابطه با خدا که اصلاح رابطه با خود، دیگران و طبیعت را نیز به همراه خواهد داشت در تربیت اجتماعی و سیاسی عنصری کلیدی است و به آن جهت خواهد داد.

ج (اصول)

- * توجه به روابط سازنده تربی و جامعه
- * فراهم ساختن زمینه خروج تربی از خودمحوری، خودکامگی و استبداد
- * نگرستن به حقوق و مسئولیت های خانوادگی و اجتماعی به صورت دو عنصر مکمل
- * مورد نظر قرار گرفتن فردیت ممتاز و متمایز آدمی و عزت تربی و جامعه
- * تأکید بر قانونمندی و قانون مداری (پذیرش قانون اساسی کشور به مثابه میثاق ملی)
- * توجه به شایستگی های پایه برای مشارکت فعال (عمل آگاهانه و آزادانه) متربیان در حیات خانوادگی، مدرسه ای، اجتماعی و سیاسی (مدیریت زندگی فردی و اجتماعی)
- * توجه به شایستگی های پایه و ویژه (با رویکرد نرم) برای تشکیل خانواده صالح به مثابه مولفه اساسی و تداوم بخش حیات جامعه صالح؛
- * توجه به بازیابی موقعیت خود در دامنه سنت های اجتماعی و در بستر فرهنگ و روابط اجتماعی و خانوادگی با نگاهی گزینشی و اقدام برای اصلاح و بهبود مستمر آن
- * تأکید بر هویت مشترک (انسانی، اسلامی، ایرانی) برای وحدت ملی و انسجام اجتماعی
- * تأکید بر اصل تولا و تبراً و ولایت پذیری؛
- * تأکید بر ظلم ستیزی و عدم ظلم پذیری؛
- * تأکید بر رسالت جهانی و مسئولیت بشری و گسترش عدالت در جهان؛
- * تأکید بر مدارا و تحمل عقاید مخالف و خرده فرهنگها در سطح ملی و جهانی؛

*تأکید بر پرورش منش آزادگی در هویت متربیان؛

*طرد تفکیک میان دین و سیاست، حق و تکلیف، اختیار و وظیفه و عبادت و کار

*توجه به میراث ادبیات فارسی در جهت انتقال ارزشهای اصیل اخلاقی

*توجه به میراث ارزشمند فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی در راستای ایجاد هویت مشترک ایرانی و اسلامی.

ساحت تربیت زیستی و بدنی

الف (حدود و قلمرو

ساحت تربیت زیستی و بدنی بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به:

* حفظ و ارتقای سلامت و رعایت بهداشت جسمی و روانی متربیان در قبال خود و دیگران،

* تقویت قوای جسمی و روانی،

* مبارزه با عوامل ضعف و بیماری،

* حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت است.

قلمرو این ساحت (پرورش قوای بدنی و تأمین سلامت جسمی) موارد زیر را پوشش می دهد:

* تربیت جنسی،

* سلامت فردی و اجتماعی (تأمین نیازهای اساسی، حفظ شادابی در زندگی، برخورداری از رفاه و سلامت،

استفاده از تفریحات سالم و اوقات فراغت، مراقبت از جسم و روح و پاکیزگی و آراستگی فردی)،

* بهداشت زیست محیطی، قلمروهای زیست بوم شهری (احساس مسئولیت در قبال حفظ زیست بوم

شهری، آگاهی از الگوهای صحیح تولید و مصرف و یادگیری عادت ها و گرایش ها در حفظ پاکیزگی و

سلامت محیط شهری) و منابع طبیعی (شناخت طبیعت و احترام قائل شدن برای آن).

در واقع همه این موارد به جنبه هایی مهم و مغفول از حیات طیبیه در وجه کامل آن اشاره دارد.

ب (رویکرد

مهم ترین جهت گیری ساحت تربیت زیستی و بدنی عبارت است از: تعامل_مستمر_روح_و_بدن، با این

توضیح که در این جهت گیری رابطه روح و بدن رابطه ای بنیادین، عمیق و در اصل هستی است

(نظریه جسمانیة الحدود و روحانیة البقا)، به این معنا که ماده جسمانی بر پایه حرکت اشتدادی وجود، در

ذات و جوهر خود کامل می شود. درچنین فضای فکری، مفهوم سلامت در این ساحت معنای گسترده تری

می یابد و ابعاد روانی را نیز شامل می شود. از این رو می توان گفت که رویکرد این ساحت از تربیت نیز

نگاهی کل نگر و تلفیقی است.

ج (اصول)

*توجه هماهنگ و مستمر به تربیت زیستی و بدنی متربیان

*توجه به کسب شایستگی های پایه (توانمندی های ضروری) توسط متربیان جهت ارزیابی خطر ها، لحاظ

کردن نتایج بالقوه آن ها و درک و فهم موقعیت خود در زمینه زیستی و؛ بدنی و عمل برای بهبود آن

*امروزه بحث رفتارهای پرخطر در جوامع جهانی به شدت مطرح است لذا از تربیت رسمی و عمومی این

انتظار می رود که متربیان را در مواجهه با فرصت های خطر ساز زندگی آنان مراقبت کنند و با ارزیابی آگاهی

و خویشتن داری با آن ها مواجه شوند. این موضوع در اخلاق اسلامی مورد تأکید است و ارزش تقوا مورد

توجه جدی جامعه صالح است.

*توجه هماهنگ و متعادل به ابعاد جسمانی، روانی، زیستی، اجتماعی، محیطی و معنوی، رشد متربیان در

تربیت زیستی و بدنی آن ها

*توجه به کسب شایستگی ایجاد رابطه سالم با محیط، یعنی احترام به محیط زیست به مثابه آیه ای از آیات

الهی (نگاه آیه ای) و در عین حال، بهره مندی معقول و اخلاقی از ظرفیتهای آن (نگاه وسیله ای) برای اعتلای

سطح کیفی حیات بشری؛

*توجه به ایجاد روحیه تعهد و مسئولیت پذیری نسبت به آفریده های خداوند، اعم از انسان ها و طبیعت در

متربیان؛

*توجه به تربیت جنسی با توجه به تفاوت های جنسی متربیان؛

*توجه به مشارکت و تعامل همه نهادها و عوامل سهیم و مؤثر در زمینه سلامت و تربیت؛ بدنی متربیان

*توجه به ایجاد زمینه مناسب کسب شایستگی های پایه، مرتبط با ابعاد زیستی زندگی خانوادگی برای

متربیان؛

*امروزه مهارت های زندگی بخشی از موضوعات مورد توجه نظام های تربیت رسمی و عمومی است. این

موضوع را می توان در همه ساحت های تربیت مورد نظر قرار داد. در اینجا بر مهارت های ناظر بر بُعد

سلامت جسمانی و مراقبت از آن تأکید می شود؛

*توجه به زمینه سازی برای کسب شایستگی های لازم در سطح تربیت همگانی بدنی و در عین حال توجه

به زمینه سازی برای کسب شایستگی های لازم، بویژه تربیت بدنی، در سطوح قهرمانی؛

*توجه به ظرفیت های تربیت غیررسمی برای زمینه سازی کسب شایستگی های پایه و ویژه در حوزه

سلامت و تربیت بدنی.

۴- ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری

الف (حدود و قلمرو

ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به رشد قوه خیال و پرورش عواطف، احساسات و ذوق زیبایی شناختی متربیان (توان درک موضوعات و افعال دارای زیبایی مادی یا معنوی توان خلق آثار هنری و قدردانی از آثار وارزش های هنری) است.

ب (رویکرد

در ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری، تربیت هنری موضوع محور، به مثابه رویکرد اصلی و رویکرد دریافت احساس و معنا به منزله رویکرد مکمل و به مثابه جهت گیری کلی این ساحت انتخاب شده است. رویکرد تربیت هنری موضوع محور در مقایسه با رویکردهای دیگر، جامعیت بیش تری دارد. این رویکرد، ضمن برخورداری از سه قلمرو معرفتی تولید هنر، تاریخ هنر و زیبایی شناسی که فصل مشترک سه رویکرد مطرح در ساحت زیبایی شناختی و هنری شمرده می شود شامل قلمرو معرفتی نقد هنر نیز هست که وجه تمایز این رویکرد نسبت به رویکردهای دیگر به شمار می آید.

اتخاذ رویکرد دریافت احساس و معنا شامل دو فرآیند خلق معنا و کشف معناست. به عبارت دیگر، خلق هنر، نوعی رمز گذاری یا رمزگردانی و درک و دریافت هنر، نوعی رمز گشایی است. خلق معنا یا رمز گذاری، خاص هنرمند و کشف معنا یا رمز گشایی، مختص به افراد عادی و غیراهل فن است؛ مشروط به آن که ادراک زیبایی شناسی آن ها پرورش یافته باشد. از این رو هدف تربیت هنری، نه پرورش هنرمند حرفه ای، که پرورش ادراک زیبایی شناسی در همه متربیان است. لذا لازم است در کنار رویکرد تربیت هنری موضوع محور، به رویکرد ادراکی دریافت احساس و معنا هم توجه شود و این دو رویکرد مبنای سیاست گذاری، تصمیم گیری، و برنامه ریزی واقع شوند.

ج (اصول

*تأکید بر پرورش حواس؛

*فراهم سازی زمین ههای مناسب پرورش تخیل و قوه خیال

*تأکید بر فراهم سازی زمینه های کسب شایستگی رمز گذاری و رمز گشایی برای متربیان

*تلقی تربیت زیبایی شناختی و هنری به مثابه تربیت همگانی

*تأکید بر فراهم سازی زمین هها و شرایط آفرینشگری و خلاقیت برای متربیان

*تأکید بر تربیت زیبایی شناختی و هنری به منزله یک فرا برنامه درسی و روح حاکم؛ برکل برنامه های

درسی

*تأکید بر انعطاف پذیری تربیت زیبایی شناختی و هنری

*تأکید بر فراهم آوردن زمینه گرایش و تخصص هنری در متریان

ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای

الف (حدود و قلمرو

ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به یکی از ابعاد مهم زندگی آدمی یعنی بُعد اقتصادی و معیشتی انسان هاست. این ساحت ناظر به رشد توانایی های متریان در تدبیر امر معاش و تلاش اقتصادی و حرفه ای است (اموری نظیر درک و فهم مسائل اقتصادی، درک و مهارت حرفه ای، التزام به اخلاق حرفه ای، توان کارآفرینی، پرهیز از بطالت و بیکاری، رعایت بهره وری، تلاش جهت حفظ و توسعه ثروت، اهتمام به بسط عدالت اقتصادی، مراعات قوانین کسب و کار و احکام معاملات و التزام به اخلاق و ارزش ها در روابط اقتصادی).

ب(رویکرد

مهم ترین جهت گیری ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای جهت گیری کل نگر و تلفیقی است که برخی مشخصه های آن عبارت اند از:

- *توسعه متوازن و متعادل ابعاد و ساحت های وجودی فرد در راستای تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی؛
- *درونی سازی ارزش های اصیل دینی و اخلاقی در زمینه اقتصادی و حرفه ای، مانند ارزش کار و تلاش، کسب حلال، انصاف و عدالت، تعاون، وفای به عهد، پرهیز از اسراف و تبذیر؛
- *گرایش به ایجاد و توسعه شایستگی یهای متریان برای یادگیری مادام العمر؛
- *توجه به شکل گیری و توسعه الگوی مصرف مبتنی بر نظام معیار اسلامی
- *رفع موانع بین مراحل تربیت رسمی و عمومی و ساحت های تربیت و بین نظام تربیت رسمی و عمومی و نیازهای جامعه و بین مدرسه و جامعه از طریق:
- *تلفیق مناسب تربیت اقتصادی و حرفه ای با تربیت رسمی و عمومی و عمومیدرهمه مراحل تربیت رسمی و عمومی
- *به حساب آوردن نیازهای فردی، تحول مشاغل و حرفه ها در جامعه؛ و توجه به تجربه کاری (که بخشی از فرآیند یادگیری است).
- *ایجاد شایستگی یادگیری مادام العمر، به گونه ای که به متریان اجازه دهد برای شناخت و اصلاح مستمر موقعیت اقتصادی خود در جامعه پردازند شایستگی های حرفه ای عام را به طور مداوم توسعه دهند.
- در نتیجه، به جای رویکردهای دانش محور یا مهارت مدار خشک و محصور شده در یک دوره زمانی مشخص، به رویکردی کل گرا و تلفیقی از تربیت در ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای نیاز

خواهد بود که نتیجه آن توسعه و تعالیکلیه ظرفیت های وجودی متریان در راستای اصلاح و بهبود مستمر موقعیت خود و دیگران در همه ساحت ها، به ویژه تربیت اقتصادی و حرفه ای است و بی تردید یکی از زمینه های تحقق حیات طیبه در ابعاد فردی و اجتماعی به شمار می آید.

ج (اصول)

*انعطاف پذیری (هم در ساختار نظام تربیت رسمی و عمومی از طریق هماهنگی ساختارنظام تربیت رسمی و عمومی با ساختار اقتصادی کشور و هم در برنامه درسی از طریق هماهنگی آن با ایجاد شایستگی های جدید در متریان و به رو زسازی مستمر آن)

*تأکید بر تربیت مستمر و مداوم (تربیتی که متریان شایستگی های لازم را با خودآموزی مستمر و به روز سازی توانمند یهای خود به دست آورند)

*توجه به کارآفرینی (برنامه های درسی باید تا حد امکان بتواند متریان را کارآفرین و توانمند تربیت کند، به نحوی که راه های آشنایی و پاسخ گویی به نیاز های متنوع جامعه و بازار کار را فرا گیرند و بتوانند برای خود و دیگران کار تولید کنند)

*توجه به تفاوت های فردی و تنوع علایق و استعداد های متریان در تولید برنامه های درسی ؛ و روش های تدریس

*توجه به کسب شایستگی یهای عام، پیش نیاز رشد حرفه ای و اقتصادی؛

*تأکید بر کسب شایستگی های اخلاقی در بهره گیری از طبیعت در چهار چوب نظام معیار اسلامی؛

*کسب شایستگی های مناسب در متریان به منظور حل مسائل فردی و گروهی آن ها ؛ در ارتباط با خانواده، جامعه و محیط کار

*استفاده مطلوب از فناوری اطلاعات و ارتباطات در تربیت اقتصادی و حرفه ای

ساحت تربیت علمی و فناوری

الف (حدود و قلمرو)

ساحت تربیت علمی و فناوری بخشی از جریان تربیت رسمی و عمومی است که ناظر به کسب شایستگی ها (صفات و توانمندی ها و مهارت ها) می است که متریان رادر شناخت و بهره گیری و توسعه نتایج تجارب متراکم بشری در عرصه علم و فناوری یاری کند تا بر اساس آن متریان قادر شوند، با عنایت به تغییرات و تحولات آینده، نسبت به جهان هستی (نگاه آیه ای به هستی) و استفاده و تصرف مسئولانه در طبیعت (نگاه ابزاری)، بینشی ارزش مدار کسب کنند.

ترکیب نگاه آیه ای و ابزاری منجر به تصرف و بهره گیری مسئولانه از طبیعت منجر خواهد شد، که می تواند به یک راهبرد اساسی در نگاه انسان به طبیعت و حفظ و مراقبت از آن بینجامد.

لذا این ساحت از تربیت ناظر به رشد توانمندی افراد جامعه در راستای فهم و درک دانش های پایه و عمومی، کسب مهارت دانش افزایی، به کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و نیز ناظر به کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است.

ب (رویکرد)

مهم ترین جهت گیری ساحت تربیت علمی و فناوری، جهت گیری کل نگر و تلفیقی در چهارچوب نظام معیار اسلامی است که برخی از مشخصه های آن عبارت اند از:

*تلفیق نظر و عمل یا توجه همزمان به تربیت نظری و عملی که در معنای وسیع تر، ناظر به تلفیق علم و فناوری است؛

*تلفیق نگاه آیه ای به طبیعت و نگرش ابزاری و شناخت آن با همدیگر (یعنی ضمن شناخت طبیعت به مفهوم آیه ای از آیات جمال و جلال الهی، تلاش می شود به صورت روشمند و اخلاقی از آن بهره گرفته شود)

*تأکید بر هماهنگی علم و دین

*توجه متعادل و متوازن به رویکردهای پژوهش کمی و کیفی؛

ملاحظه درهم تنیدگی مرزهای علوم و رشته های علمی؛ که طی آن تلاش می شود. متریبان دیدگاه و نگرشی جامع نسبت به جهان هستی بیابند؛

*توجه به ارزش مداری محتوا که این مسئله عمدتاً ناظر به چرایی آموخته هاست، نه صرفاً چیستی آن ها . از این رو شایستگی های کسب شده یادگیری ها باید مفید و سودمند باشند؛ یعنی در راستای غایت و هدف تربیت و هم چنین متناسب با نیازها و مرتبط با زندگی یادگیرنده ها باشند و به آن ها کمک کنند تا مستمراً به شناخت و عمل برای اصلاح و بهبود موقعیت خود و دیگران پردازند؛

*تلفیق مهارت ها، دانش ها و نگرش های علمی به ویژه تلفیق بین مهارت های فرآیندی، در تربیت علمی و فناوری و به کارگیری مهارت های مربوط به سواد اطلاعاتی و ارتباطی در جریان یادگیری محتوا، به منزله روشی و ابزاری برای یاددهی و یادگیری عمیق تر و بهتر.

ج (اصول)

*توجه به درک متریبان از جهان هستی، از منظر ارتباط با خدا (درک عظمت خلقت و؛ تعظیم خالق)

*توجه متعادل و متوازن به عرصه های علوم نظری (انسانی ریاضی و تجربی) و کاربردی و حوزه فناوری؛

*ارتباط محتوای یادگیری با زندگی فردی و اجتماعی حال و آینده متریبان

*ارز شمرداری و توسعه ارزش های اخلاقی

*رشد توانمندی های تفکر منطقی، خلاق، نقاد و حل مسئله

*زمینه سازی برای تولید علم از طریق تکوین و تعالی توانمندی ها و مهارت های عملی (کمی و کیفی) متناسب با نیا زها و زندگی متریان

*توجه به چشم انداز آینده رشد و توسعه علم و فناوری در زندگی بشر

اهداف تربیت

تحقق هدف کلی تربیت - یعنی «آمادگی فردی و جمعی متریان برای تحقق حیات طیبه در همه ابعاد و مراتب» یا «تکوین و تعالی پیوسته هویت متریان در جهت شکل گیری و پیشرفت مداوم جامعه صالح براساس نظام معیار اسلامی به گونه ای که بتوانند موقعیت خود و دیگران در هستی را به درستی درک و آن را به طور مستمر با عمل صالح فردی و جمعی متناسب با نظام معیار اسلامی اصلاح نمایند» بیش از هر چیز، به جریان منحصر به فرد زندگی هر شخص و اراده و اعمال اختیاری خود او وابسته است؛ اما برای نقش آفرینی در این امر به صورت مناسب، با توجه به روند تکوین و تحول هویت، لازم است متریان نخست مجموعه ای از شایستگی های لازم را کسب نمایند. چنان که گذشت منظور از شایستگی های لازم، مجموعه ای ترکیبی از صفات، توانمندی ها و مهارت های فردی و جمعی نظیر (تعقل، معرفت، ایمان، اراده و تقوا) ناظر به تکوین و تعالی هویت در تمام شئون زندگی و تمام مؤلفه های جامعه صالح است که متریان در جهت درک موقعیت خود و دیگران و عمل برای بهبود مستمر آن در راستای آماده شدن برای تحقق مراتب حیات طیبه باید آن ها را کسب کنند.

بنابراین، شایستگی های لازم، بیان تفصیل یافته ای از همان هدف کلی فرایند تربیت اند که می توان آن ها را برحسب انواع تربیت، اهداف متنوع فرایند تربیت در نظر گرفت و انتظار داشت که متریان با ملاحظه آن ها و کوشش نسبت به کسب این صفات و توانایی ها، در راستای تحقق هدف کلی فرایند تربیت و نتیجه آن حرکت کنند.

اهداف جریان تربیت (با توجه به ساحت های تربیت)

شایستگی های فردی و جمعی لازم جهت درک و اصلاح مداوم موقعیت خویش و دیگران بر اساس انتخاب و التزام آگاهانه و اختیاری نظام معیار اسلامی را می توان به طرق گوناگون و برای سطوح و مراحل مختلف فرایند تربیت (برحسب شرایط متریان و مقتضیات زمان و مکان و).... تعیین نمود. ولی در اینجا با توجه به ساحت های تربیت، برحسب شئون مختلف حیات طیبه، اهداف تربیت رادر سطحی کلی بیان می کنیم:

اهداف ساحت تربیت اعتقادی، عبادی و اخلاقی

*پذیرش آزادانه و آگاهانه دین اسلام (به عنوان آیین زندگی و مبنای نظام معیار برای تکیه بر آن، جهت تکوین و تعالی پیوسته هویت خود در راستای تشکیل جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن؛

*تلاش مداوم جهت ارتقای ابعاد معنوی وجودی خویش و دیگران از طریق برقراری ارتباط با خداوند(عبادت و تقید به احکام دینی) و دعوت سایرین به دینداری و اخلاق مداری؛

*خودشناسی و دیگرشناسی برای پاسخ گویی مسئولانه به نیازها، محدودیت ها و پیشرفت ظرفیت های وجودی خویش و دیگران از طریق درک و اصلاح موقعیت خود و دیگران براساس نظام معیار اسلامی؛

*تلاش پیوسته برای خودسازی و اصلاح دیگران براساس نظام معیاراسلامی از طریق مهار غرایز طبیعی، تعدیل عواطف و تمایلات، تقویت اراده و خویشتن داری، حفظ کرامت و عزت نفس، کسب صفات و فضایل اخلاقی، پیش گیری از تکوین صفات و ردائل غیراخلاقی و امر به معروف ونهی از منکر؛

*تلاش پیوسته برای حضور مؤثر و سازنده دین و اخلاق در تمام ابعاد فردی و اجتماعی زندگی با التزام عملی به نظام معیار اسلامی (تقید عملی به احکام و ارزش های اسلامی و رعایت اصول و آداب اخلاقی در زندگی روزمره).

اهداف ساحت تربیت اجتماعی و سیاسی

*بازشناسی، حفظ و اصلاح آداب، رسوم، هنجارها و ارزش های جامعه در پرتو نظام معیار اسلامی؛

*درک مناسب موقعیت اجتماعی و سیاسی خود و جامعه و مواجهه خردمندانه با تحولات اجتماعی و سیاسی بر اساس نظام معیار اسلامی، به منظور ساختن آینده ای روشن و تأثیرگذاری بر آینده خود و جامعه در سطح ملی و جهانی؛

*توسعه آزادی و مرتبه وجودی خویش و دیگران در پرتو درک و اصلاح موقعیت اجتماعی خود و دیگران (اعضای خانواده، خویشاوندان، دوستان، همسایگان، همکاران و همشهریان وهموطنان و ...)، برقراری رابطه سازنده و مناسب با ایشان بر اساس نظام معیار اسلامی و کسب صفاتی جمعی نظیر احسان، مهر ورزی، انصاف، خیرخواهی، بردباری، وفاق، همدلیو مسالمت جویی؛

*آمادگی جهت تشکیل خانواده و حفظ و تداوم آن به مثابه مهم ترین نهاد تحقق بخش جامعه صالح براساس ارزش های نظام معیار اسلامی؛

*تعامل شایسته با نهاد دولت و سایر نهادهای مدنی و سیاسی و کسب شایستگی هایی نظیر رعایت قانون، مسئولیت پذیری، مشارکت اجتماعی و سیاسی و پاسداشت ارزش های اجتماعی در جهت شکل گیری جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن بر اساس نظام معیاراسلامی؛

*بازشناسی فرهنگ و تمدن اسلامی، همراه با توجه به نیازهای حال و آینده جامعه و تلاش جهت تحقق امت واحده اسلامی بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*تلاش برای ارتقای ابعاد مشترک انسانی، اسلامی، ایرانی هویت خویش به طور یک پارچه و براساس نظام معیار اسلامی؛

*مشارکت جمعی مؤثر در حیات اجتماعی و سیاسی با رعایت اصول حق طلبی، حفظ کرامت و عزت، ظلم ستیزی، عدالت خواهی، کسب و حفظ استقلال همه جانبه، مراعات حقوق و آزادی های مشروع دیگران، پیشرفت مردم سالاری دینی، بسط عدالت اجتماعی، حفظ وحدت و تفاهم ملی، تعامل میان فرهنگی و تفاهم بین المللی بر اساس نظام معیار اسلامی.

اهداف ساحت تربیت زیستی و بدنی

*درک ویژگی های زیستی خود و پاسخ گویی مسئولانه به نیاز های جسمی و روانی خویش از طریق تعدیل غرایز و تمایلات و عواطف طبیعی، تقویت قوای جسمی و روانی و مبارزه با عوامل ضعف و بیماری بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*تلاش پیوسته جهت حفظ و ارتقای سلامت و بهداشت جسمی و روانی خود و دیگران بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*بصیرت نسبت به سبک زندگی انتخاب شده و ارزیابی پیامد های آن درباره خود، جامعه و طبیعت بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*تلاش فردی و جمعی برای حفظ و ارتقای سلامت و ایمنی افراد جامعه در سطح محلی، ملی و جهانی بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*کوشش مداوم فردی و جمعی برای حفاظت از محیط زیست و احترام به طبیعت بر اساس نظام معیار اسلامی.

اهداف ساحت تربیت زیبایی شناختی و هنری

*درک معنای پدیده ها و هدف رویدادهای طبیعت/هستی برای دست یابی به درک کلی از جهان هستی و جایگاه خویش در آن بر اساس نظام معیار اسلامی؛

*رمزگشایی و رمزگردانی از پدیده های آشکار و پنهان طبیعت /هستی و ابراز آن به زبان هنری؛
*پرورش حواس و قدرت تخیل برای بازخوانی فطرت الهی خویش و دریافت تجلیات حق در سراسر طبیعت /هستی با توجه به نظام معیار اسلامی؛

*درک زیبایی های جهان آفرینش به منزله مظاهر جمال و کمال الهی و ارتقای ذائقه زیباشناسانه خود؛

*زیبا سازی محیط زندگی و پیراستن آن از انواع زشتی های معنوی، اخلاقی و زیست محیطی؛

*بهره گیری از قدرت تخیل خود در خلق آثار هنری با هدف حفظ و تعالی میراث هنری در سطح ملی و جهانی.

اهداف ساحت تربیت اقتصادی و حرفه ای

- *تدبیر امر معاش و زندگی اقتصادی با درک موقعیت اقتصادی خود و جامعه و تلاش برای بهبود پیوسته آن از طریق مشارکت سازنده در فعالیت های اقتصادی متناسب بر اساس نظام معیار اسلامی؛
- *درک و فهم مسائل اقتصادی خود و جامعه (در زمینه تاریخی، فرهنگی و اجتماعی) و رعایت الگوهای ملی تولید، توزیع و مصرف منابع، کالاها و خدمات، با توجه به نظام معیاراسلامی؛
- *مراعات قوانین و احکام معاملات و التزام به ارزش های اخلاقی و رعایت حق، عدالت و انصاف در روابط اقتصادی با دیگران بر اساس نظام معیار اسلامی؛
- *کسب شایستگی های لازم جهت تکوین و تعالی مداوم هویت حرفه ای و انتخاب آگاهانه شغلی متناسب با توانایی ها و علائق خود و فعالیت در آن حرفه در جهت رفع نیازه ای فردی و اجتماعی و کمک به منافع شخصی و ملی، بر اساس نظام معیار اسلامی؛
- *تلاش فردی و جمعی برای تحقق غنا، کفاف، عمران، رشد و استقلال اقتصادی، حفظ و پیشرفت ثروت ملی، افزایش بهره وری، تأمین رفاه عمومی و بسط عدالت اقتصادی و شناسایی عوامل فقر، فساد و تبعیض و تلاش جهت مقابله با آن ها در سطح ملی و جهانی در جهت تشکیل جامعه صالح و پیشرفت مداوم آن، بر اساس نظام معیار اسلامی.

اهداف ساحت تربیت علمی و فناوری

- *شناخت و بهره گیری از نتایج تجارب متراکم بشری در حوزه علم و فناوری (فهم و درک دانش های پایه و علوم کاربردی، کسب مهارت دانش افزایی، کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی، به کارگیری شیوه تفکر علمی و منطقی و داشتن تفکراتقادی در مواجهه با مسائل زندگی) بر اساس نظام معیار اسلامی؛
- *بهره گیری و ارزیابی از یافته های علمی و فناورانه و ایجاد خلاقیت و نوآوری در آن ها جهت کشف صورت های جدید واقعیت یا خلق روش ها و ابزار های نوین برای وصول به اهداف متعالی در چهارچوب نظام معیار اسلامی؛
- *برنامه ریزی و اجرای آگاهانه فعالیت های علمی پژوهشی برای دست یابی خود و جامعه به آینده مطلوب بر مبنای نظام معیار اسلامی؛
- *برقراری ارتباط سازنده با طبیعت از طریق شناخت و استفاده از طبیعت با هدف تکریم، تسخیر، آبادانی و آموختن از آن برای ایفای نقش سازنده در فعالیت های علمی در سطح ملی و جهانی بر اساس نظام معیار اسلامی؛
- *درک و کشف و تفسیر پدیده ها و رویداد های طبیعی در جهت رمزگشایی و رمزگردانی از آن ها به منزله مخلوقات و آیات الهی در پرتو نظام معیار اسلامی